

דברים אחדים לחיד"א דרוש ט"ו

בבא מציעא קיז

עניין: בי תרי

חד עילאי וחד תתאי

דיוסי הוא נגזר מן יוסף, ונתקצר. אך עדיין צריך ביאור, הסי' לכל הדברות, ובספר אהל יעקב דף ע"א ע"ד פירש בשם הר' מהר"ר יצחק אב"ד דק"ק פיזור, דהנה אמרין בש"ס, דפליגי ר' חייא בר אבא ור' חייא בר יוסי, אי על הניזק להרחיק עצמו או על המזיק להרחיק עצמו. ובתנחומא אמרו, ויוסף הורד מצרימה, אל תקרי הורד אלא הוריד, שגרם להוריד לאביו ולאחיו למצרים, והוא תמוה, דאחיו מכרוהו והם גרמו. אך, כיון דעל הניזק להרחיק עצמו, ומצא המלאך, שא"ל, שמעתי אומרים נלכה דותינה, לבקש נכלי דתות, והי"ל לברוח, ולכן אמרו שהוא גרם להוריד אביו ואחיו, דעל הניזק להרחיק עצמו, ולכך סבר דהתחתון מתקן, עכ"ד:

ודרך רמז אפשר, דהני דיירי עילאי ותתאי רמז לגאה ועניו, דהגאה בגאותו שחקים גבה מאד, ומבזה לכל אדם. ואיפחית המעזיבה, הוא רמז לחוזק, הגורם לכל יכנסו המקטרגים אל מקום הקדש, כי כן המעזיבה מלשון ויעזבו את ירושלים. והגאה, כתבו גורי האר"י זצ"ל, שמגביר מדת הדין ונותן יד לאלהים אחרים

בן יהוידע

הנהו בי תרי דהו דיירי חד עלאי וחד תתאי. כ"ל בס"ד ע"פ מ"ש רז"ל אס יחטא אדם צברית הלשין ממילא יחטא ויפגום צברית המעור, ולכן הם מכוונים זה כנגד זה, וזוה פירש עט"ר הרב מור אבי זלה"ה, וחטא צריתי עלי פך ודפח"ת, והנה יש סברה לומר שבעל תשובה שחטא בשתייה, ונח לתקן יחטא בתיוקן חטא הלשון תחלה, יען כי צברית החטא חטא צברית המעור בשביל שחטא צברית הלשון, ויש סברה להפך, השחטא דחטא בשתייה יחטא בתיוקן צרית המעור דחזיר טפי, וז"ש הנהו בי תרי הם צרית הלשון וצרית המעור, דדיירי חד עלאי הוא צרית הלשון, וחד תתאי הוא צרית המעור, שהתחתון נפגם מחמת העליון ולז"א אפחית מעזיבה היא היראת שמים אשר מניגה על האדם כמעזיבה, ועל כן כי משי מיא עלאי אזלי ומזקי לתתאי, פירש מיא הם העיטות שנקראים מים הזדוים, וגם עוד החטא של הפה הוא צדבור דהווייתו הוא צמים שהוא הרוק, הנה אס עתה זה החוטא בל לתקן מעשי, למי יתקן תחלה, דים סברה לומר הלשון תקנו תחלה, ואח"כ צרית המעור, כי חטא צרית המעור יתיה סיבתו מן חטא הלשון, ויש סברה לומר צרית המעור יתקן תחלה דחזיר טפי, וזוה פליגי ר"ח ז"א ורבי אלעאי משום ר"ח בר יוסף :

ארצות השלום

הנהו בי תרי דהו דיירי חד עילאי וחד תתאי איפחית וכו' התחתון מתקן וסימן ויוסף הורד מצרימה.

י"ל עפמ"ש בבן יהוידע ע"ש דקאי על ברית הלשון ועל ברית המעור ע"ש ולא מסיים והנה יוסף ג"כ נכשל שדיבר לשון הרע וג"כ ענף מעריות שהי' מסלסל בשערו וממשמש בעיניו להיות נראה יפה, וגם המתנאה כאילו בא על עריות כבסוטה (ה') וביש"מ ר"פ וישב שהיה הוא ענף מהגאווה והורד מצרימה כפרש"י אני מגרה כך את הדוב, הרי שמקודם הורד לתקן התחתון.